

Dat zou betekenen dat Duitsland begin komend jaar weer naar de stembus gaat en een nieuwe bondskanselier na veertien jaar Merkel kan aantreden. Merkel is er ook op het grootste economiecongres van het jaar. Ze reageert met een gevatte ironie op de vraag of ze nog drie jaar kanselier zal blijven. "Reken op het ergste scenario", zegt ze lachend.

Joe Kaeser, de soevereine topman van de industriële grootmacht Siemens die door een transformatie gaat, toont zich opvallend optimistisch over zijn Heimat. "Het gaat Duitsland goed. We hebben heus wel werk te doen, maar ik ben trots om Duitser te zijn. Duitsland is geweldig, het is een verdomd goed land. De welvaart hebben we te danken aan ons kosmopolitische karakter." Een groepje studenten wordt uitgenodigd om in de wandelgangen het gesprek aan te gaan met Kaeser.

De topman met zijn karakteristieke Zuid-Duitse accent grijpt de gelegenheid aan om een sneer uit te delen naar Silicon Valley. "Mensen willen daar naartoe reizen. Ik zeg tegen ze dat er niets te zien is. Het is een geestestoestand. Vergeet niet dat wij in Duitsland al bedrijven aan het oprichten waren toen Silicon Valley nog helemaal geen garages had."

Wolfgang Langhoff bekijkt Duitsland vooral vanuit Londen, waar hij voor energiegigant BP werkt als lid van de raad van bestuur. Op bezoek aan de Duitse hoofdstad houdt hij zijn gehoor voor: "We zijn veel te negatief. De automobiellindustrie staat er veel beter voor dan het lijkt. We zijn een mekkervolk. Je zou kunnen denken dat de wereld alleen maar slechter wordt. Maar dat is niet het geval. We leggen de lat steeds hoger."

Kaeser pakt daarna nog even door met zijn rooskleurige analyse. "We hebben in Duitsland met afstand de meest innovatieve machinebouw. We hebben wereldleiders in de chemie met Bayer.

**WOLFGANG LANGHOFF,
LID RAAD VAN
BESTUUR BP:
'WE ZIJN VEEL
TE NEGATIEF. DE
AUTOMOBIEL-
INDUSTRIE
STAAT ER
VEEL BETER
VOOR DAN
HET LIJKT'**

Uit het financieewezen hebben we de nummers één in verzekeringen en herverzekeringen."

ENORME UITDAGINGEN

Voor Christoph Schmidt is zoveel optimisme echt te veel van het goede. "We weten ook dat de risico's enorm zijn", zegt hij. De invloedrijke econoom erkent dat de korte termijn er voor Duitsland nog prima uitziet. Maar op de langere termijn staan Duitsland enorme uitdagingen te wachten. "Er is een enorme discrepantie tussen de korte en de lange termijn." De demografie is dodelijk voor Duitsland. Het land vergrijsst in hoog tempo, het aanbod van vakkrachten is schaars, zegt Schmidt.

Schmidt is voorzitter van de zogenoemde Sachverständigenrat uit Wiesbaden. Deze raad wordt gevormd door de belangrijkste economische adviseurs van bondskanselier Angela Merkel. Maar Merkel heeft al enkele jaren geleden besloten niet meer te luisteren naar de economen.

Vorige maand kwamen Schmidt en collega's naar Berlijn voor de presentatie van het jaarbericht dat meer dan één waarschuwing bevatte. Schmidt zegt dat de Duitse economie een van de langste oplevingen beleeft in de naoorlogse

periode. Maar het verslechterende klimaat voor buitenlandse handel, tijdelijke productieproblemen en knelpunten in de capaciteit vertraagden het groeitempo. De raad van wijzen verwacht een magere reële groei van het bbp van respectievelijk 1,6 en 1,5 procent voor de jaren 2018 en 2019. Voor de periode daarna is het koffiedik kijken.

De Brexit hangt als een donkere wolk boven Duitsland, dat als geen ander land sterk afhankelijk is van export en vrijhandel. "Het voorkomen van de Brexit blijft de beste oplossing", stelt Schmidt. "Als dit niet mogelijk is, moeten inspanningen worden geleverd om te onderhandelen over een vervolgovereenkomst die de schade voor beide partijen tot een minimum beperkt." Over de ECB zegt Schmidt: "Het risico bestaat dat de omslag in het monetaire beleid te laat komt."

TEGENWIND

Jens Weidmann, directeur van de Bundesbank, zegt ook graag sneller vaart te maken ondanks de 'tegenwind'. "Veel landen passen hun groeiprognoses naar beneden bij. Het aantal zombiebedrijven is sterk toegenomen. Handelstarieven worden als politiek instrument ingezet."

Foto: EPA/Clemens Bilan